

3. Demchenko, I. I. (2016). Theoretical and methodological foundations of training of the future teacher of elementary school for professional activity in the conditions of inclusive education (DSc thesis). Kiev. [in Ukrainian].

4. Florian, L., & Linklater, H. (2010). «Preparing teachers for inclusive education: using inclusive pedagogy to enhance teaching and learning for all Inclusive pedagogy in action: getting it right for every child». International Journal of Inclusive Education. , 17(8), pp. 762-775.

5. Grihan, G., Nikulochkina, O., Varetska O. (2020) Formation of the Primary School Teachers' Information Competency in Postgraduate Education. Postmodern Openings, 11(3), 41-72. <https://doi.org/10.18662/po/11.3/199>

6. Maksymenko, S. D. (1999). «On the problem of development of educational and qualification characteristics of the modern psychologist». Practical Psychology and Social Work, pp. 2-6. [in Ukrainian].

7. Okhrimenko I. Sheremet M. Suprun D. (2020) Future Psychologists Readiness to Work in Conditions of Social Cohesion in Education. International Journal of Applied Exercise Physiology. 2020; Vol 9 (9) [www.ijaep.com](http://ijaep.com) <http://ijaep.com/Journal/vol.9.9.pdf>

8. Rokeach M (1968) Beliefs. Attitudes and Values: A Theory of Organization and Change (Jossey-Bass Behavioral Science Series) Hardcover.1968.

9. Suprun, D. (2018). The theory and practice of psychologists' professional training in the field of special education. (DSc thesis). Kiev. [in Ukrainian].

10. Suprun, D. (2021). Academic mobility perspective in the context of professional internationalization in the field of special education DOI 10.31392/NPUnc.series19.2020.40.13Kyiv. http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/34962/Sheremet_83-89.pdf?sequence=1

11. Suprun, D. (2022) Psychology of Management: Kyiv.:NPDU, 345p.

12. Syniov, V. Sheremet, M. Suprun, D. (2019) The Future Psychologists' Motivation to Work in the System of Inclusive Education. International Journal of Recent Technology and Engineering (IJRTE) ISSN: 2277-3878. 2019; 8 (4S): 44-49.

УДК 376.1-053.67: 37.013.42

**ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛІЗАЦІЇ УЧНІВ
З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В УМОВАХ
СУЧАСНОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА**

Татьянчикова Ірина

доктор педагогічних наук, професор
кафедри соціальної педагогіки та
спеціальної освіти,
Запорізький національний університет

У статті розглядається забезпечення соціалізації учнів з особливими освітніми потребами в сучасних умовах розвитку суспільства. Висвітлено структуру і зміст корекційно-виховної роботи на підставі розуміння сутності та основних стадій соціалізації, з огляду на її місце в системі спеціальної освіти. Враховано сучасні вимоги до процесу соціалізації дітей з особливими потребами в контексті нової Концепції спеціальної освіти.

Ключові слова: учні з особливими освітніми потребами, соціалізація, стадії соціалізації: адаптації, індивідуалізації, інтеграції, ранньої трудової підготовки.

The article considers the security of socialization of students with special lighting needs in modern minds, the development of socialism. The structure and correction of the corrective-spiritual work is shown on the basis of the day-to-day life and the main stages of socialization, looking back at the world in the system of special education. Indemnified during the socialization of children with special needs in the context of the new concept of special education.

Key words: studies with special lighting needs, socialization, socialization stages: adaptation, individualization, integration, early labor training.

Постановка проблеми у загальному вигляді. В умовах сучасного розвитку суспільства суттєво загострюються питання підготовки учнів з особливими освітніми потребами до самостійного життя, що потребує володіння ними не тільки знаннями і навичками, які передбачено шкільною програмою, але й вміннями розв'язувати життєві проблеми, адаптуватися до певних умов, які постійно змінюються і диктуються самим життям і конкретними обставинами, бути спроможними і конкурентоздатними на ринку праці, що дасть їм можливість повноцінного існування у соціумі.

Саме тому, в процесі демократизації суспільного життя, в умовах розуміння Нової філософії освіти, зокрема спеціальної, гостро постала проблема соціалізації дітей цієї категорії.

Особливої актуальності набуває психолого-педагогічна проблема забезпечення соціалізації дитини та формування її особистості у закладах освіти. Сучасна школа зобов'язана підготувати учня до життєдіяльності, орієнтуючись на його індивідуальні можливості та перспективи розвитку. Система педагогічних засобів має забезпечити соціально адекватні форми самоактуалізації школярів, самопрояву з метою подальшого освоєння життєвого простору. Це насамперед стосується дітей з психофізичними порушеннями, процес соціалізації яких перебігає зі значними труднощами, що зумовлено їх обмеженими можливостями.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У психолого-педагогічній літературі розглянуто різні питання проблеми соціалізації. Здійснено низку останніх досліджень, що присвячено особливостям соціалізації осіб із психофізичними порушеннями (Ю.Бистрова, О.Глоба, В.Засенко, А.Колупаєва, С.Кульбіда, Н.Макарчук, Є.Синьова, І.Татьянчикова, О.Хохліна та ін.). У більшості зазначених праць акцентовано увагу на недостатньому рівні готовності випускників спеціальної загальноосвітньої школи до самостійного життя, накреслено шляхи її поліпшення. Доведено, що посиленна увага до соціалізації осіб із психофізичними порушеннями є необхідною умовою соціального оздоровлення суспільства, а утруднення в їх соціалізації пов'язані передусім із невизначеністю спеціальних коригуючих впливів.

Мета статті. Розкрити особливості і напрями корекційно-виховної роботи, спрямованої на психолого-педагогічне забезпечення соціалізації учнів з особливими потребами.

Виклад основного матеріалу. В основу забезпечення соціалізації учнів з особливими потребами покладено розуміння її суті, стадій (адаптації, індивідуалізації, інтеграції, ранньої трудової підготовки [3]); виявлених особливостей соціалізації учнів із психофізичними порушеннями за визначеними показниками на кожній стадії і відповідно до цього, основних змістових ліній забезпечення соціалізації; добір адекватних психолого-педагогічних засобів впливу.

Враховуючи результати констатації щодо виявлення особливостей соціалізації учнів на кожній стадії, за основу взято розуміння того факту, що педагогічна робота з метою підвищення ефективності соціалізації учнів у спеціальній загальноосвітній школі має бути здійснена послідовно, відповідно до основних її стадій, з використанням спеціально розробленої системи корекційно-виховної роботи у позакласний час. Забезпечення соціалізації школярів передбачає поетапність такої роботи, на основі сприяння цьому процесу за показниками, визначеними за предмет корекційно-розвивального впливу [4] на кожній стадії. Нами визначено такі складові педагогічного впливу:

– *на стадії адаптації* – формування в учнів знань про соціальні норми і цінності, правила поведінки і спілкування, а також навичок і вмінь соціальної поведінки; послаблення або усунення тривожності та агресивності;

– *на стадії індивідуалізації* – формування в учнів самосвідомості та адекватної самооцінки, усвідомлення підлітками своїх якостей, можливостей та їх розвиток; добір профілів професійно-трудоного навчання, відповідно до індивідуально-психологічних особливостей і психофізичних можливостей розвитку дітей;

– *на стадії інтеграції* – використання та розвиток виявлених особливостей та можливостей дитини у позакласній роботі; добір та сприяння виконанню учнями різноманітних соціальних ролей з урахуванням їх особливостей, формування соціально-психологічних якостей, необхідних для функціонування у соціальній групі;

– *на стадії ранньої трудової підготовки* – орієнтування дитини щодо майбутньої професії (професії, яку опановують у школі); підвищення ефективності професійно-трудоної діяльності учнів на основі врахування і розвитку їх можливостей та професійно важливих якостей [4].

З метою педагогічного впливу використано більшість методів виховання: організації діяльності, спілкування, досвіду суспільної поведінки (педагогічна вимога, суспільна думка, вправа, привчання, створення виховних ситуацій); стимулювання і мотивації діяльності (змагання, заохочення, покарання); формування свідомості (бесіда, лекція, диспут, приклад); контролю, самоконтролю і самооцінки діяльності та поведінки (педагогічне спостереження, бесіда, опитування).

Змістовий компонент педагогічної роботи представлено за допомогою модулів, які обумовлено напрямами роботи на кожній стадії соціалізації, відповідно до предмета корекційно-розвивального впливу, мети та завдань. Отже, на стадії адаптації представлено 5 модулів: «Я і школа», «Правила поведінки», «Правила успішного спілкування», «Як побороти тривожність»,

«Попередження конфліктів (як позбутися агресивності)»; на стадії індивідуалізації – 3 модулі: «Який я є», «Мої сильні або слабкі сторони», «Професії, яких навчають у школі»; на стадії інтеграції – 2 модулі: «Як зробити для себе вільний час цікавим і корисним», «Опануємо соціальні ролі»; на стадії ранньої трудової підготовки – 3 модулі: «Світ професій: профорієнтаційна робота»; «Як правильно визначити професію», «Мої перші професійні досягнення».

Цілеспрямований педагогічний вплив на учнів на спеціальних заняттях здійснюється переважно у фронтальній та груповій формі. Значну увагу приділено індивідуальній роботі з учнями.

Забезпечення соціалізації на кожній з її стадій реалізовано у таких організаційних формах:

– на стадії адаптації – виховні години, лекції, диспути, спеціальні заняття, домашні завдання, соціально-рольові ігри, конкурси;

– на стадії індивідуалізації – виховні години, лекції, диспути, дискусії, рольові ігри, спеціальні заняття, виставки, екскурсії;

– на стадії інтеграції – виховні години, лекції, гурткова робота, конкурси, виставки виробів учнів, заняття за інтересами, відвідування різних позашкільних закладів, сюжетно-рольові ігри, виконання певних доручень;

– на стадії ранньої трудової підготовки – диспути, дискусії, лекції, екскурсії на виробництво, зустрічі з представниками робітничих професій, перегляд фрагментів кінофільмів, тематичні вечори, свята, опрацювання художньої літератури, суспільно-корисна праця, робота гуртків, суспільно-корисні акції, професійно-ділові ігри, конкурси, виставки виробів учнів, випуск стінгазет.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Результати впровадження розробленої системи корекційно-виховної роботи показали значне підвищення в учнів із психофізичними порушеннями як загального рівня успішності соціалізації, так і соціалізованості за окремими показниками на кожній стадії.

Представлений зміст корекційно-розвивальної роботи щодо забезпечення соціалізації та отримані позитивні результати дають підстави визначити загальні умови оптимізації соціалізації учнів із психофізичними порушеннями:

– створення в спеціальному закладі освіти умов для соціального зростання дитини, її розвитку у процесі соціалізації відповідно до науково обґрунтованих підходів до педагогічного впливу на дітей із зазначеною метою;

– розгляд соціалізації учнів як найважливішого завдання спеціальної школи, провідного напрямку корекційно-виховної роботи, яка здійснюється в умовах спеціальної організації педагогічного процесу – його змісту, методики, організаційних форм;

– етапність, послідовність, безперервність, систематичність та комплексність забезпечення соціалізації учнів;

- забезпечення соціалізації у контексті формування особистості дитини на основі виявлення і розвитку її можливостей (задатків, нахилів, здібностей), індивідуально-психологічних особливостей (насамперед позитивних якостей);
- удосконалення організації професійно-трудової підготовки учнів на основі підвищення ефективності профорієнтаційної роботи у школі та проходження професійно-трудової практики на виробництві;
- залучення батьків до узгоджених з педагогами дій щодо цілеспрямованої соціалізації своїх дітей.

Отже, основою реалізації цих важливих положень є спеціальна організація педагогічного процесу, спрямованого на підвищення успішності соціалізації дітей з особливими освітніми потребами в умовах спеціальної загальноосвітньої школи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кравченко Т.В. Соціалізація дітей шкільного віку у взаємодії сім'ї і школи: монографія / Т.В. Кравченко // Інститут проблем виховання АПН України. К.: Фенікс, 2009. 416с.
2. Симоненко Т.В. Спеціальна школа в сучасному освітньому просторі. Соціальна і життєва практика дітей з інтелектуальними порушеннями в умовах навчально-реабілітаційних центрів: практико-зорієнтований посібник / за ред. І.Г.Єрмакова, К.С.Тороп, К.В.Рейди. Дніпро: «Інновація», 2018. С. 41-45.
3. Татьяначикова І.В. Соціалізація дітей з порушеннями інтелектуального розвитку: моногр. / І.В. Татьяначикова. Слов'янськ: Вид-во Б.І. Маторіна, 2014. 381с.
4. Татьяначикова І.В. Соціалізація дитини з вадами розвитку: теорія, досвід, технології: монографія. Слов'янськ: Вид-во Маторіна Б.І., 2017.457с.
5. Татьяначикова І.В. Соціалізація дитини з особливими освітніми потребами: поради педагогам та батькам: методичні рекомендації педагогам спеціальних закладів освіти та батькам, які виховують дитину з особливими потребами. Слов'янськ: Видавець Маторін Б.І., 2020.161с.

УДК 364.62-055.2-057.36

МЕТАФОРИЧНІ АСОЦІАТИВНІ КАРТИ У РОБОТІ ПСИХОЛОГА З ЖІНКАМИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Тесленко Марина

кандидат педагогічних наук, доцент,
Полтавський національний педагогічний
університет імені В.Г. Короленка

У статті проаналізовано психологічні функції метафоричних асоціативних карт. Показано, що реалізація цих функцій дає змогу ефективно використовувати метафоричні карти як психокорекційний інструментарій. Зроблено акцент на тому, що правила застосування метафоричних карт є максимально гнучкими і слугують керівництвом для створення бажаного контексті психокорекції та психотерапії при роботі з проблемами самого широкого кола у тому числі у роботі з жінками військовослужбовців для